

PRIMELE VERSURI

Împătimitul cărturar care ar mai răsfoi azi galbenele file ale unor reviste transilvănene este atras de rubricile **Revistei ilustrate** a lui Ion Pop Reteganul. Te cucerește sinceritatea, mai presus de toate, dar și categoricul afirmațiilor de la **Telegraful redacțiunii**. În fascicola 3-4 a primului an de apariție a revistei, deci 1898¹⁾, între două nume necunoscute astăzi, dar poate și atunci, un oarecare „**Meteor**“ și altul, ce și-a semnat încercările literare „**Petra D.**“, primiți cu mari rezerve, putem citi următoarele: „**Octavian în S. Ai talent tiner amic, cultivează-l cu diligență, că poți deveni mare. Ziua bună de dimineată s-arată. Un lucru ar fi bun și-l ține minte: nu cumva să neglijezi datorințele de studinte pentru exerciții stilistice și poetice. Mai întâi datorința trebuie îndeplinită cu sfințenie, apoi mai ajunge timp, cetește ce crezi că-i bine și scrie ce crezi că poți. Bucuros te vedem lucrând la revista noastră. Salutare!**“

„**Tânărul amic**“, căruia i se face o primire atât de entuziastă, este Octavian Goga, pe atunci elev în clasa a VI-a a Liceului Maghiar din Sibiu. Atras de răsfoirea revistei în continuare, mai repede decât te așteptai, întâlnești lapidarul „**Octavian**“, căci numerele 5-6²⁾ publică poezia **Nu-i fericire pe pământ**.

După o informație demnă de a fi luată în seamă, Octavian Goga începuse a scrie versuri de la 11-12 ani.

Istoricul Ion Lupaș o spune³⁾ acesta, făcând și afirmația că cele două strofe ce compun poezia, a cărui titlu nu-l numește, au fost scrise „fără îndoială sub impresia mișcării memorandiste de la 1892-1894.”⁴⁾

În **Fragmente autobiografice**, Octavian Goga își amintește: „Am început să public pe la 14 ani. Îmi aduc aminte, cea dintâi poezie s-a tipărit în «Revista ilustrată», care apărea la Gherla sub conducerea și îndrumarea unui literat amator, folcloristul I. Pop Reteganul.”⁵⁾

„**Familia**“ din Oradea și „**Tribuna**“ sibiană acordă încredere tânărului poet ce semnează doar „**Octavian**“. „**Tribuna**“ din 1 ianuarie 1900 acordă o întreagă pagină tânărului poet. Din pagină nu lipsește **In calomniateores**, poezie scrisă în memoria lui Avram Iancu. Gazetă de mare circulație în epocă, „**Tribuna**“ sibiană, în prima zi a anului 1900, face cunoscut pseudonimul poetului, încă, nu numai în orașele transilvănene, ci și în satele românești.

Colaborării la „**Tribuna**“ și „**Familia**“ i se adaugă versurile din mai fiecare număr al revistei studenților români din Budapesta, „**Luceafărul**“, a cărui fondator a fost și Octavian Goga⁶⁾. Poeziile sunt însoțite în acești ani (1902-1905) de pseudonimele **Octavian, Ion Codru, Agog, Nicolae Otavă**. Versurile încep a fi luate în seamă, făcându-se aprecieri în revistele culturale din Transilvania.

Înainte de debutul editorial, despre poezia lui Octavian Goga au scris Nicolae Iorga și Virgil Cioflec în „**Semănătorul**“, Ion Gorun în „**Revista noastră**“ și Ilarie Chendi în „**Voința națională**“. Așadar, poetul atrage atenția și peste munți, în vechiul Regat.

În 1904, într-o notiță publicată în „**Semănătorul**“, ocupându-se de numărul „**Luceafărului**“ închinat memoriei lui Ștefan cel Mare, Nicolae Iorga afirmă: „*Poezia d-lui Otavă e puternică și duiosă; în ea scriitorul care se ascunde sub acest pseudonim dovedește că e cel dintâi dintre poeții tineri din Ardeal*“.⁷⁾

Pentru prima oară se afirmă tonul elegiac („duios“) al poeziei lui Octavian Goga, acesta fiind elementul coagulant al liricii autorului **Rugăciunii**, idee reluată de critica

literară actuală, îndeosebi de Mircea Tomuș. Nicolae Iorga îl numește (în 1904) „*cel dintâi poet al ardelenilor*”⁽⁸⁾ apreciindu-i și traducerea publicată în „**Lucefărul**”. Este prima dată când un critic literar cu prestanță îi ia în discuție poeziile și superlativul, după cum am văzut, nu lipsesc. Nicolae Iorga își va menține observațiile și în **Istoria literaturii românești contemporane**, unde aceleași versuri sunt numite de „*o vibrație până atunci neîntâlnită în noua poezie*.”⁽⁹⁾

Iată cum îl întâmpină pe noul poet, tot în 1904, Virgil Cioflec: „*Pentru generația noastră, Iosif era, pe drept, depozitarul tuturor speranțelor noastre și iată că acum, când poetul nici pe departe nu ne-a dat încă toată strălucirea frumosului său talent, un tânăr, blond și sfios, aproape un copil, apare deodată dintr-un sat de peste munți, iată că iarăși Ardealul ne trimite un poet, pe Octavian Goga*”.⁽¹⁰⁾

Despre versurile poetului de la „**Lucefărul**” se spune că au „*ceva din solemnitatea bătrânilor uriași care au făcut istoria neamului acestuia și ceva din adâncimea vechilor cânturări care au scris-o*”.⁽¹¹⁾ Încă în 1904, Virgil Cioflec intuiește („intuiește” deoarece referința era la o operă restrânsă cantitativ) monumentalitatea liricii lui Octavian Goga. În același loc se citează în întregime **Apostolul**. Se face poetului rugămintea de a rămâne (suntem în anii sămănătorismului) „*cât mai mult acolo, în dulcele și depărtatul nostru Ardeal*” pentru a spune „*în versul lui puternic și nepieritor suferințele și speranțele acelor oameni din mijlocul cărora s-a ridicat ca vestitor al zilei de mântuire*”.⁽¹²⁾ În ultima parte a citatului de mai sus se afirmă metaforic profetismul poeziei lui Octavian Goga.

Printre primele articole ample despre poezia lui Goga se află și cel al lui Ilarie Chendi, datând din 1905, dar cu câteva luni înaintea apariției primului volum al celui care cucerise deja critica literară românească. Stabilite în București, dar cu rădăcini ardeleni, Ilarie Chendi condiționează „nașterea” poeziei lui Octavian Goga în funcție de mediul ardelenesc specific⁽¹³⁾, determinarea nefiind o noutate în critica literară românească: „*La poalele*

Carpaților, dinspre Sibiu, se întinde un șir de sate românești. Nicăieri nu auzi vorbindu-se o limbă românească mai curată și mai bogată ca acolo. Este, parcă, o rasă aparte. Nimic mai duios și mai pitoresc ca o Duminecă în satele de pe mărginime, cu liturgiile de dimineată, iar după prânz cu idilele și jocurile de sub nucii bătrâni, înșiruiți de-a lungul râului de munte (...) Toată poezia din viața și natura acestui colț al românismului o găsim în versul noului poet în măsură atât de potrivită cu realitatea și în formă atât de original exprimată, încât e păcat să nu fie cunoscută de cercuri mai largi.¹⁴⁾

Peste ani, G. Călinescu în **Istoria literaturii române de la origini până în prezent**, la începutul capitolului dedicat lui Octavian Goga¹⁵⁾, va fi în rezonanță cu azi uitatul Ilarie Chendi. Notând „*caracterul mai mult local*“ al inspirației, se continuă cu o ironie amarnică: „*pentru noi însă, care nu râvnim de-a dreptul la universalitate, e destul ca cineva să reușească a vedea și a ne interpreta poezia satului său pentru a-l socoti printre cei ce înseamnă ceva în literatură*“¹⁶⁾. Iată că se afirmă primele aserțiuni critice, laudele fiind temperate. Sintagma „*noi însă, care nu râvnim de-a dreptul*“ (subl. n) *la universalitate*“ este mai mult decât ingenuă pentru cititorul de azi al lui Ilarie Chendi. Versurile lui O. Goga i se par mai apropiate de spiritul poeziei populare care se caracterizează prin permanenta nostalgie după căminul părintesc. Afirmăția nu și-a pierdut valabilitatea nici astăzi, căci nimeni nu a contestat influența poeziei populare asupra versurilor lui Goga, ea determinând nu numai limbajul poetic, ci și acel univers arhaic armonios al primelor două volume de versuri. Despre **Oltul** și **Apostolul**, ce apăruseră în „**Luceafărul**“, se spune că: (...) *prin aceste două poezii Goga intră în rândul marilor noștri poeți*“¹⁷⁾ afirmație deloc singulară înaintea apariției primului volum de versuri. În 1905, cu puțin timp înainte de tipărirea **Poeziilor**, nu se intuiește intenția de monografie a satului ardelean, căci se acuză prea deasa prezență a acelorași tipologii umane.

La începutul aceluiași an 1905, Ion Gorun aderă la

concertantele, deja, elogi aduse poeziilor publicate în „**Luceafărul**“, revistă ce încă se mai tipărea la Budapesta: „*Iubitorii de literatură au remarcat de mult timp acest nou și puternic talent care în unele poeme, ca «Oltul» de pildă, a atins înălțimi ce consacră hotărâtor și desăvârșit un artist. Unele bucăți (...) nu ne-am sfii să le așezăm în rândul celei mai bune literaturi ce se scrie astăzi sau s-a scris vreodată la noi*“¹⁸⁾

Scriind „*Octavian Goga nu are numai o coardă în lira lui, dar noi credem că el va fi, mai ales, poetul durerilor și dorurilor neamului nostru românesc*“¹⁹⁾ Gorun prezice evoluția poeziei lui Octavian Goga.

Cea dintâi poezie care l-a impresionat pe Sextil Pușcariu a fost **Rapsodia**, prima creație a lui Octavian Goga publicată în „**Luceafărul**“, de altfel chiar în primul număr al revistei. Cunoscutul filolog remarcă „*bogăția de culori și forme, pasiunea care nu suferă zăgazul rimei și se desțelenește într-un ritm neregulat, admirația nebună pentru frumusețea femeii (...)*“, concluzionând că toate acestea „*vestesc un poet de o putere extraordinară a expresiei*“²⁰⁾, dar nu se observă vădita influență a expresiei eminesciene în poeziile erotice, influență mărturisită de poetul însuși în **Fragmente autobiografice**²¹⁾. Rigurosul filolog, referindu-se la poeziile tipărite în „**Luceafărul**“, constată existența „*unui șir de poezii, publicate mai ales sub pseudonime (...) pe care numai după câteva note formale comune le recunoști ca fiind ale aceluiași autor. Unele dintre ele sunt slabe, cele mai multe neegale, răsărind din mulțimea de versuri incolore câte o strofă de deosebită putere*“²²⁾. Îndreptățit, ne întrebăm care e perioada în care a apărut acest „*șir de poezii*“. Folosindu-ne de o frază ulterioară afirmației de mai sus, putem spune că de poeziile apărute în revistă până în 1904 e vorba. Sextil Pușcariu absolutizează nota de duioșie în primele versuri ale lui Goga, dar face și o observație care nu-i putea scăpa eruditului cercetător: „*Încetul cu încetul, în producțiunea lui Goga se încheagă un program, (...) omul dispăre pentru ca să apară tipul, satul devine însuși tipic pentru toate satele din Ardeal*“²³⁾.

Așadar, se observă că Octavian Goga, deci, și-a găsit albia proprie, expresia proprie, originală cristalizându-se până în anul 1904. Critic sever al poeziei lui Octavian Goga, Sextil Pușcariu, atunci profesor al Universității din Cernăuți, va face cunoscută în Bucovina lirica poetului ardelean.

Nicolae Iorga, Ilarie Chendi, Virgil Cioflec, Ion Lupaș, Ion Gorun ori Sextil Pușcariu au influențat receptarea versurilor tânărului poet. Desigur, nu i-au fost indiferente nici lui Goga. Din amintirile lui Oct. C. Tăslăuanu aflăm că la acei ani, Goga împărtășea ideile rousseauiste și că voia să se retragă la țară și să devină învățător (atitudine transpusă liric în **Dorința**). În 1905, însă, Goga va da tiparului primul său volum de versuri, devenind poetul „*pătimirii noastre*“.

Vasile Goldiș, fostul profesor al tânărului poet, ce fusese elev al Liceului Românesc din Brașov, este primul care intuește în poezia lui Goga „*cântarea pătimirii noastre*“, scriind în „**Tribuna**“ arădeană: „*Sus inimile. S-a născut poetul redeșteptării, drept vestitor apostol al unei vremi ce va să vie. În zgomotul crâncenei lupte, ce o purtăm pentru dezrobirea noastră ne lipsea Tyrteul cu glasul de aramă să ne trezească, de-am adormi, să ne îmbărbăteze, de-am lăncezi, să ne dea nădejde, de-am deznădăjdui*“⁽²⁴⁾.

Publicate în „**Luceafărul**“, înainte de a fi adunate în volumul din 1905, poeziile lui Octavian Goga atrag din nou (v. supra p. 8) atenția lui Ion Gorun: „*«Luceafărul» din Budapesta continuă (...) să ne aducă, printre altele, și unele bucăți dintre acelea, pe care noi unii nu ne-am sfii să le așezăm în rândul celei mai bune literaturi ce se scrie astăzi, s-au s-a scris vreodată la noi. Sunt acestea, mai ales, semnate de un nume mult promițător, mai mult credem, decât au știut să țină altele de pe la noi: **Octavian Goga***“⁽²⁵⁾ (s. aut.).

NOTE

¹⁾ „Revista ilustrată“, Gherla, 1898, fasc. 3-4, p. 80;

²⁾ **ibidem**, fasc. 5-6, p. 107;

³⁾ V. art. **Câteva amintiri din copilăria și tinerețea lui Octavian Goga**, în „Țara noastră“, An. XVIII (1938), p. 397-402;

⁴⁾ **ibidem**, p. 400;

⁵⁾ Octavian Goga, **Fragmente autobiografice, Mărturisiri literare**, Buc., Ed. „Cartea Românească“, 1934, p. 31;

⁶⁾ „**Lucaefărul**“ a apărut la Budapesta, la 1 iulie 1902, din inițiativa și cu sprijinul material al lui A.P. Bănuțiu. Revista continua, deseori, rolul „**Tribunei**“ lui Ioan Slavici, ce apăruse la Sibiu. Scopul revistei era „*gruparea puterilor tinere literare și darea unui impuls spre o înaintare mai spornică a literaturii românești*“, după cum se arată pe versoul copertei exterioare. Revista a celor 300 de studenți români (în majoritate ardeleni și bănățeni) ce învățau la universitatea budapestană, „**Lucaefărul**“ îi va avea în redacția din Vorosmarty 60 pe Alexandru Ciura, Aurel Paul Bănuțiu, Octavian Goga, Ioan Lupaș, Ioan Lăpedat și pe alții mai puțin cunoscuți azi. „*Îndrăznesc să afirm că Goga nu ar fi scris frumoasele lui poezii dacă nu exista «Lucaefărul»*“ (Oct. C. Tăslăuanu, **Octavian Goga - Amintiri și contribuții la istoricul revistei Lucaefărul**, Ed. Torouțiu, Buc., 1939, p. 21). Ion Chinezu face următoarele afirmații în legătură cu contribuția lui Octavian Goga la ascensiunea în epocă a revistei „**Lucaefărul**“:

„*Octavian Goga a mai scris și la alte reviste, a întemeiat chiar unele (...); numele lui e legat de «Lucaefărul»; în toate manualele de istorie literară el figurează ca întemeietor al acestei reviste, ceea ce, dacă nu corespunde unui adevăr matematic, corespunde unuia mai adânc, fiindcă, în definitiv, Goga a dat girul moral revistei care a crescut și s-a afirmat paralel cu faima poetului și și-a stabilit o certitudine a nivelului cam o dată cu apariția volumului de versuri al lui Goga, spre sfârșitul anului 1905*“ (Octavian Goga, în „**Gând românesc**“, nr. 5-12, 1938)

Între 15 octombrie 1906 și 15 august 1914, „**Lucaefărul**“ apare bilunar la Sibiu. Apariția, întreruptă din cauza războiului, este reluată în ianuarie 1919 la București. Redacția revistei va reveni la Sibiu în 1941 sub conducerea unui comitet din care nu lipsește D.D. Roșca dar nici Mihai Beniuc (cf. **Presa literară românească, articole-program de ziare și reviste (1789-1948)**). Ediție în două volume, note, bibliografie, indici

de I. Hangiu, Editura pentru literatură, Buc. 1968, p. 37-38).

I.D. Bălan într-o monografie demnă de a fi luată în seamă și azi, exceptând paginile proletcultiste, totuși, consideră că „**Lucefărul**» are meritul de a fi abandonat definitiv limba latinizantă care mai stăruia în presa transilvăneană, adoptând limba literară, unică și firească.“ (Octavian Goga, Ed. Minerva, Buc., 1971, p. 85). I.D. Bălan are bunul simț de a-și susține afirmația cu argumentările filologului clujean Sextil Pușcariu:

„Cu mult mai rodnice au fost, în privința asta, străduințele «Lucefărului» care, fără să discute chestia din punct de vedere teoretic, a pus-o de-a dreptul în practică, adoptând fără rezerve limba literară din regat, câștigând de colaboratori pe cei mai de frunte scriitori din România și recomandând cititorilor săi ardeleni, prin afirmații critice, bine dirijate lectura cea mai potrivită“. (citatul este extras de I.D. Bălan din **Cinci ani de mișcare literară (1902-1906)**, Ed. Minerva, Buc., 1909, p. 25).

⁷⁾ În „**Semănătorul**“, notiță la rubrica „**Cronică**“, an. III, (1904), p. 479;

⁸⁾ În „**Semănătorul**“, notiță la rubrica „**Cronică**“, an. III, (1904), p. 543;

⁹⁾ N. Iorga, **Istoria literaturii românești contemporane**, vol. II, **În căutarea fondului**, Buc., 1934, p. 75

¹⁰⁾ Virgil Cioflec, **Octavian Goga**, în „**Semănătorul**“, an III (1904), p. 618;

¹¹⁾ **ibidem**, p. 618-619;

¹²⁾ **ibidem**, p. 620;

¹³⁾ În **Fragmente autobiografice**, Ed. C.R., 1934, pe care le-a citit la un seminar de istorie literară la universitatea bucureșteană înainte de apariția confesiunilor în volum, Octavian Goga mărturisea ce urme adânci au lăsat în sufletul său locurile copilăriei: Crăciunelul de pe Târnavă, de unde venea tatăl său, și Rășinariul de la poalele Ciundrelului.

„Cred – mărturisea poetul – într-un determinism geografic care îndrumază toată mentalitatea noastră și, firește, întreaga structură sufletească și intelectuală“. (p. 12)

„Eu am trăit până la vârsta de 9 ani la sat; am trăit însă nefiind țaran, ci ca un înregistrator conștient al satului. Am privit satul și l-am sepicat programatic, dându-mi seama că el e cel mai mare rezervor de energie națională;

am crezut de la început, prin transmiterea strămoșilor și a părinților mei, în ideea de rasă; am crezut, deci, în sat, fiindcă satul era sinteza care reprezenta înaintea mea marele tot: «*neamul*» (subl. aut.) (op. cit. p. 27)

14) Ilarie Chendi, op. cit., p. 78;

15) V. Istoria literaturii române de la origini până în prezent, ediția Al. Piru, Ed. Minerva, Buc., 1982, p. 605-606;

16) Ilarie Chendi, op. cit., p. 78;

17) *ibidem*, p. 79;

18) Ion Gorun, „În codru“ de Octavian Goga, în „Revista noastră“, an. I (1905), p. 111;

19) idem, *ibidem*;

20) Sextil Pușcariu, „Poeziile“ lui Octavian Goga, în „Convorbiri literare“, an. XL (1906), p. 172;

21) Octavian Goga a mărturisit că poeziile din primii ani nu sunt decât „încercări tinerești, răsărite pe urma vegetației eminesciene“. (Fragmente autobiografice. Mărturisiri literare, Ed. Cartea Românească, 1934, p. 32);

22) Sextil Pușcariu, op. cit., p. 172;

23) idem, *ibidem*;

24) Vasile Goldiș, Cântarea pătimirii noastre, în „Tribuna“, Arad, an. IX (1905), nr. 188, p. 1;

25) Ion Gorun, «Poezii» de Octavian Goga, în „Revista noastră“, an. I (1905), p. 243;

Universitatea "Lucian Blaga" Sibiu

BIBLIOTECA CENTRALĂ

Nr. inv.

L 2551

20

07

17